

КУЛЬТУРА

Леся Українка як євроінтегратор України. Неймовірна ерудиція та знання культури Західної Європи

07 лютого 2021, 23:43

Петро Кралюк

(Рубрика «Точка зору»)

Про Лесю Українку (1871–1913) в нас написано й говорено багато. До 150-річного ювілею ще чимало до цього додасться. Геніальну письменницю представляли й представляють у різних іпостасях – у радянські часи вона поставала соціалісткою, революціонером-демократом, зараз говорять про її модернізм, неоромантизм, фемінізм, навіть містицизм...

Прохолодне ставлення до Росії

Щоправда, чомусь не дуже звертається увага на неймовірну ерудицію Лесі Українки, на її прекрасне знання європейської (власне, західноєвропейської) культури, яка й мала вплив на письменницю. І це при тому, що народилася Леся на теренах Російської імперії, де переважно й жила. Однак до російської культури, загалом до російського життя ставилася вона, скажімо так, без ентузіазму. Зокрема, це бачимо в її драматичній поемі «Бояриня».

“ Леся Українка осуджує діячів французької культури, які брали участь в офіційних церемоніях на честь російського царя Миколи II

Або є в неї памфлет, написаний французькою мовою, **«Маленька поема в прозі, присвячена поетам і артистам, що мали честь привітати імператорське російське подружжя у Версалі»**. У цьому творі Леся Українка осуджує діячів французької культури, які брали участь в офіційних церемоніях на честь російського царя Миколи II під час його перебування у Франції в 1896 році.

Звісно, вона знала російську культуру. Знала твори російських письменників – **Олександра Пушкіна, Миколи Гоголя, Івана Тургенєва, Федора Достоевського, Миколи Чернишевського** та інших. Проте говорити про серйозний вплив цієї літератури на Лесю Українку не доводиться. Деякі відомі твори російської літератури вона сприймала критично. Наприклад, це стосується роману Чернишевського «Що робити?»

Європейські літературні впливи

Зате можемо говорити про значний вплив на Лесю Українку західноєвропейської літератури. Письменниця, окрім деяких слов'янських мов (**української, російської, польської, болгарської**), знала **давньогрецьку й латинську** мови, а також новочасні європейські мови – **англійську, німецьку, французьку та італійську**. Цими мовами вона могла читати твори в оригіналі, навіть робила переклади.

У своїх літературознавчих роботах Леся Українка могла зі знанням справи говорити про античну літературу, давати кваліфіковану характеристику філософським поглядам **Платона** чи **Августина Блаженного**, вести мову про культуру Ренесансу, особливо італійського, розглядати твори сучасних їй європейських письменників та філософів. Наприклад, вона звертала увагу на філософів-позитивістів і їхній вплив на європейську літературу XIX століття. Писала й про **Фрідріха Ніцше**.

Лесі Українці належить низка літературознавчих робіт, які б мали привернути серйозну увагу дослідників. У них письменниця демонструє не лише прекрасне знання європейських літератур. Фактично ці твори багато що можуть розповісти про літературні зацікавлення Лесі Українки і про впливи на неї європейських авторів. Зокрема, їй належить робота «Два напрямки в новітній італійській літературі», де Леся Українка веде мову про творчість **Ади Негрі** й **Габріеле д'Аннунціо**, які були ровесниками письменниці й користувалися в Італії та за її межами чималою популярністю вкінці XIX – на початку XX століття.

Вона розглядає творчість цих непересічних авторів у контексті розвитку італійської літератури, а також близької їй літератури французької, починаючи з найдавніших часів і завершуючи XIX століттям. Леся Українка перекладає фрагменти творів Ади Негрі й Габріеле д'Аннунціо, відзначає їхню художньо-літературну вартість. Їй більше імponує Ада Негрі – ця жінка-плебейка, котра, як і Леся Українка, змушена була протистояти немалим труднощам.

Схоже, українська поетеса чимало навчилася в своєї італійської колеги – твердості, незламності, «прометеїзму». Але імponував їй також аристократ д'Аннунціо зі своєю витонченою поезією й прозою.

У роботі «Нові перспективи й старі тіні («Нова жінка» в західноєвропейській белетристиці») письменниця представляє широку панораму художніх творів на жіночу тематику в європейській літературі XIX століття. Переважно увага зосереджена на літературі французькій, але також ведеться мова про літератури німецьку, скандинавських народів, англійську, італійську.

Згадуються не лише такі майстри, як **Жорж Санд**, **Анна-Луїза-Жермен де Сталь**, **Олександр Дюма-син**, **Редьярд-Джозеф Кіплінг** та інші, а й низка авторів, які зараз відомі хіба що фахівцям-літературознавцям.

Не менш цікавий огляд європейської літератури, поданий у специфічному аспекті, зустрічаємо в роботі «Утопія в белетристиці». Тут Леся Українка веде мову про **Платона, Августина Блаженного, Томаса Мора, Еразма Роттердамського, Томазо Кампанеллу, Грака Бабефа, Джорджа Байрона, Генріха Гейне**, французьких і англійських соціалістів-утопістів тощо. Саме в цьому творі вона висловила критичні зауваги на адресу роману Чернишевського «Що робити?»

Є в Лесі Українки робота «Замітки про новітню польську літературу», де дається огляд польської літератури кінця XIX століття. Там йдеться не лише про таких «літературних велетнів», як **Болеслав Прус, Еліза Ожешко, Генрік Сенкевич, Стефан Жеромський**, а й про **Марію Конопніцьку, Адама Асника, Станіслава Пшибишевського, Анджея Немоевського, Вацлава Серошевського** та інших. І робиться в широкому історичному й літературному контексті. Леся Українка говорить і про **Адама Міцкевича, Юзефа-Ігнатія Крашевського**, українську школу в польській літературі.

Чималий інтерес письменниця виявляла до німецької літератури. Особливо цікавила Лесю Українку творчість її сучасника **Гергарта Гауптмана**, котрий передусім став відомий як драматург.

Вона присвятила йому свою роботу, в якій аналізувала Гауптманову драму «Міхаель Крамер». У ній Леся Українка дає високу оцінку цьому письменнику: «Менше всього він натураліст, хоча багатьом сценам і виразам у його драмах (не виключаючи навіть неземного «Затонулого дзвону») позаздрив би сам Золя; реаліст він настільки, наскільки з необхідності буває будь-який істинний художник; печать декадентства лежить на більшості його героїв; визвольний дух неоромантизму віє від усіх його творів без виключення».

Особливо письменниця цінувала згадувану драму Гергарта Гауптмана «Затонулий дзвін», де фантастика переплітається з реальністю. Певним чином цей твір вплинув на найбільш «українську» драму Лесі Українки **«Лісова пісня»**.

“ Письменниця характеризувала свою «Лісову пісню» як Märchendrama, тобто казкова драма чи драма-казка

Звісно, сюжетно ці твори різняться, хоча дух неоромантизму, переплетений з реалізмом, панує в обох творах. До речі, письменниця характеризувала свою «Лісову пісню» як Märchendrama, тобто казкова драма чи драма-казка. Так само означували й «Затонулий дзвін». Однак Леся Українка вважала, що цей термін «ніяк не можна по-нашому перекласти», а безпосередній переклад звучить незграбно. Тому письменниця «Лісову пісню» назвала драмою-феєрією. Правда, при цьому зазначала, що це «те, та не те».

Добре відомо про дружні стосунки Лесі Українки й **Ольги Кобилянської**. Цих письменниць, зокрема, пов'язувало те, що вони перебували під впливом західноєвропейських літератур.

Леся Українка спеціально відзначала, що на Кобилянську благотворно вплинула література німецька. «Вона, – писала Леся про свою товаришку, – вихована німецькою культурою..., німецький вплив до сьогоднішнього часу помітний на її стилі».

Письменниця вважала, що німецька мова врятувала Кобилянську «від розумового застою й моральної сплячки в дрібнобуржуазному, чиновницькому середовищі маленького буковинського містечка». Зрештою, робила вона висновок: «Німці ж вказали О. Кобилянській шлях до літератури і дали їй силу протистояти першим невдачам».

“ Леся Українка творила в західноєвропейському літературному контексті

Звертаючись до художньо-літературної творчості Лесі Українки, бачимо, що вона переважно використовувала сюжети, почерпнуті із західноєвропейських літератур. Її героями ставали стародавні греки й римляни, Трістан та Ізольда, Дон Жуан, король шотландський Роберт Брюс тощо.

Леся Українка фактично творила в західноєвропейському літературному контексті, наближаючи українську культуру до культур європейських народів.

Петро Кралюк – голова Вченої ради Національного університету «Острозька академія», професор, заслужений діяч науки і техніки України

Думки, висловлені в рубриці «Точка зору», передають погляди самих авторів і не конче відображають позицію Радіо Свобода

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

«Янукович украв клейноди Лесі Українки»: інтерв'ю Оксани Забужко

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

150-літній ювілей. Леся Українка і визвольна боротьба України

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Іван Котляревський кинув виклик Російській імперії. Його творчість актуальна і в нинішній війні

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Еліта, псевдоеліта і народ в сучасній Україні. Коли діждемося Вашингтона?

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Українська писемність і мова. Перші україномовні видання з'явилися задовго до поеми «Енеїда»

